જેસી રહ્યો છું અમારા પણ કશી નથી અને તેની માતા પણ
દુઃખી રહે છે આથી સંજન વ્યથા અનુભવે છે

5) સંજનના કાકા ભાસ્કરરાયના ભણતર વિશેના વિચારો જણાવો

5 સંજનના કાકા ભાસ્કરરાય માત્ર પુસ્તકિયા શિક્ષણને મહત્વ નથી આપતા. તેઓ માનતા હતા કે માત્ર ચોપડિયું જ્ઞાન મેળવી નાખવાથી ગરીબાઈ દૂર નથી થતી. ઝૂંપડપટ્ટીથી પાસ થઈ કનારા છતા લોકો બજારમાં ફાંફાં મારતા હોય છે પોતાના વિદ્યાર્થીજીવનની યાદ કરતાં કહે છે કે વર્ગમાં સાથેસાથે ઇંગ્રેજીમાં પહેલા પાંચમાં રહેતો હોય હવા માંડ પાંત્રીસ રૂપિયાની નોકરી તેને મળી છે. અને નાનપણમાં નબળો, છેલ્લી બેંચે બેસનારો સગાસાથે લોખંડના ધંધામાં પુષ્કળ કમાઈને બંગલો બંધાવ્યો છે ભાસ્કરરાયના મતે બાળકને તેની મનપસંદ પ્રવૃત્તિ કરતા કદી અટકાવવા ન જોઈએ. તેમાંથી તેનો વિકાસ રૂંધાય છે આમ સંજનાના કાકા ભાસ્કરરાય ભાર વગરના ભણતરમાં માનતા હતા.

ભૂલોથી અહંકાર મારીને મોઢું બતાવી આપણા પર ઠપકો મૂ-
કે છે પછી આખો દિવસ રડાવી-રડાવી ને અંતે આપણું હૃ-
દય અનંતમાં ચાલ્યું જાય છે ગુરુદેવના વાક્યમાં રહી
ને વાતાવરણ બરાબર જામ્યું હોય ત્યારે ઉંઘનું અહંકાર કોઈ
આપણામાં પાવન કરે છે પછી તબલાની એક જબરદસ્ત થાપ
પડતા જ આપણામાં જગાડીને પાછું લાવી જાય છે
આમ, આત્મસુધારણાનું મોઢું પણ દર વખતે આપોઆપ
પાછું ઉડી જાય છે

3) શિવાજીની રાણી એક જણે ચા ન પીવાનો સંકલ્પ લીધો હતો તે
સંકલ્પની શું સ્થિતિ થઈ?
ઉ. એક જણે ઉત્સાહમાં આવી કહ્યું શિવાજીની રાણીથી જ ચા ન
પીવાનો સંકલ્પ લીધો હતો તેમણે આ સંકલ્પ પાળ્યો પણ
ખરો. પણ અઠવાડિયા સુધી લગાતાર ચા ન પીધી તો નાક
થી ગાવાનો ધૂમ, પિતાની આજ્ઞા, બહેનના આંસુ, પત્નીની
ધમકી, મિત્રોની મશ્કરી, ચાની બાહ્ય ખબરો કોઈ પણ એમના
સંકલ્પને ડગાવી ન શક્યા. એમ માણસના સંયમના માહા-
ત્મ્ય આગળ શું હોઈ શકે સ્વાદનું ઈન્દ્રાસન પણ ડગી ગયું. પણ
થોડા અઠવાડિયા પછી એ માણસ માંદગીમાં સપડાયા તેમા
તેમણે ઉપવાસ કરવા જ પડ્યા. તેમને આશ્ચર્ય થઈ કે ચા
પીવાથી ઉપવાસમાં રાહત રહે છે એટલે તેમણે ધીમે-ધીમે
ચા પીવાની શરૂ કરી દીધી. બે ચાર મહિના મુંઝી તો એની રહી
પણ ચા પીવાની ટેવ તો

4) અંજન કેવી વ્યથા અનુભવે છે? શરીર
ઉ. અંજનનો સતત વિવિધ પ્રકારના પ્રયોગો કરવાનું ગમે છે પરંતુ
તેના પિતાને અંજનની આ પ્રવૃત્તિઓ પસંદ નથી. તેઓ ઇચ્છતા
હતા કે અંજન સતત ભણવામાં જ ધ્યાન આપે અને પરીક્ષા
માં સારા માર્ક્સ લાવે. આથી એકવાર તેઓ અંજનના ચાપડ
મારીને તેના રમકડાં ભમરડો, ચકું વગેરે લઈ લે છે આથી
અંજનનો આનંદ મરી જાય છે અને તે બીમાર પડે છે ત્યાર
તેની બહેન કિન્નરી પોતાને દોષિત માની અંજન પાસે જ

૯) લેખક પોતે કર્તવ્યભાવના કહે છે, એ પ્રીતિનો મન શું છે? આ માટે?
જ. લેખક તેને કર્તવ્યભાવના કહે છે. એ પ્રીતિને મન શ્રીમંતાઈ છે.
દર્પણની શ્રીમંતાઈ તો ભંડારની ચીજ-વસ્તુઓ રજાડવર છે સાચી
શ્રીમંતાઈ છે તો હિલમાં વસેલી છે એ જ આપણો સંસ્કારની શ્રીમંતાઈ
છે. એના કારણો જ કુટુંબ મોટા આર્થિક પતન પછી પણ એની
સવાહિતા, આનંદ અને અખંડિતતા જળવાઈ રહ્યા છે.

૧૦) પ્રેમલશાલ આ માટે કારણનો માથે નીચું થઈ ગયું?
જ. વ્હાલાના સૌંદર્યની શ્રેષ્ઠ બાબતે કે ફળફળાટ આંગણમાં આવી
ગયાનો ખ્યાલ આવતા વ્હાલાનો બગડે છે. તેઓ તરફ
દ્રષ્ટિ કરી ખિલખિલ હાસ્ય કરે છે. ત્યારે પોતે હારાયેલા છે તેવો
ખ્યાલ આવતા પ્રેમલશાલ કારણનો માથું નીચું થઈ જાય છે.

૧૧) વ્હાલાના પિતાજી શાથી નિરાશ થઈ ગયા?
જ. વ્હાલા બાહ્યને ગાયવા જવાની છે એ વાત જાણી પિતાજી એને
વ્હાલા બાહ્યને ગાયવા જવાની છે એ બાત જાણી ખિલખિલ થતી. વ્હાલા ગાય
ખૂબ સમજાવે છે પરંતુ વ્હાલા સમજતી ની નથી પતી. વ્હાલા ગાય
આટલું જ કહે છે, "બાપા! આપની જાણ વાત ઓછી
હમારી પણ કુવનો છે." એ પછી વ્હાલા કાંઈ બોલે પણ નહીં
કરતી એના પિતાનો મિજાજ પણ ગયો ઉકળતો આવ્યો વ્હાલા
પિતાજી નિરાશ થઈ ગયા છે.

૧૨) ગામના લોકોએ વ્હાલાને પૂછડા વગરના ઉંદર કેમ કહ્યા?
જ. કેમ પૂંછડાવાળા ઉંદર બિલાડીના ગળે ઘંટ બાંધવાની વાતો કરે છે
પણ ઘંટ બાંધી શકતા નથી તેમ ગામલોકો પણ સાહેબને બાંધવા
ની વાતો કરે છે પણ સાહેબને બાંધવાની હિંમત દર્શાવતા નથી
આથી વ્હાલાએ ગામના લોકોને પૂંછડા વગરના ઉંદર કહ્યા.

૧૩) અનન્યા આરપનો આ માટે આલિંગન આપે છે?
જ. અનન્યા લાઈ આરપનો આલિંગન આપે છે કારણ કે - કારણ
ગુજરાતી માધ્યમમાં જ ભણવાનું નક્કી કર્યો, આપિયરમાં સાયન્સ
સાયન્સ માં પ્રવેશ લીધો છે.

જ. વલ્લભભાઈ પટેલને નાનપણમાં કાખબલાઈ થઈ હતી. ગામના વૈદ્યે તેના ઈલાજ માટે ધગધગતા સળિયા વડે ડામ દેવાનું વિચાર્યું પણ કુમળું બાળક હોઈ વૈદરાજ પણ મૂંઝાઈ ગયા કે આટલા નાનકડા બાળકને ડામ કઈ રીતે દેવો ત્યારે વલ્લભભાઈએ પોતે હાથમાંથી ગરમ સળિયો લઈ પોતે જ ડામ દઈ દીધો આ રીતે કાખબલાઈ દૂર થઈ.

૬) લેખકે ક્યા પ્રણ દેશભક્તોને ત્રિમૂર્તિ કહ્યા છે? તેમની લાક્ષણિકતા શું ગણાવી?

જ. લેખકે ગાંધીજીને, સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલને અને જવાહરલાલ નેહરુને 'ત્રિમૂર્તિ' કહ્યા છે તેમની લાક્ષણિકતા જોઈએ તો ગાંધીજીએ સત્યનું, સરદારે ધૈર્યનું અને નેહરુએ સૌંદર્ય નું મહિમાગાન કર્યું છે

૭) વિનોબાજી સરદાર માટે શું લખે છે?

જ. વિનોબાજી સરદાર માટે લખે છે કે - "સરદાર સ્પષ્ટ બોલતા હતા. પ્રહાર કરતા તો ડરતા નહીં. ભલે કોઈને ગમે તો લાગે. વળી, બીજાના પ્રહાર જો પોતાના ઉપર આવે, તો તેથી જરાય ડગમગતા નહોતા."

૮) વિપત્તિ જ્યારે આવે છે ત્યારે લાવલશ્કરને લાવે છે, તેવું લેખક કોના સંદર્ભમાં કહે છે? શા માટે?

જ. વિપત્તિ જ્યારે આવે છે ત્યારે એકલી નથી આવતી, આખું લાવલશ્કર લાવે છે, આવું લેખક જગમોહનદાસના સંદર્ભમાં કહે છે કારણ કે જગમોહનદાસને સટ્ટામાં ભારે નુકશાન થયું હતું. ત્યારબાદ તેમના જીવનમાં એક પછી એક આઘાત, પરાજય અને નુકશાનો પણ આવી પડ્યા. સટ્ટામાં નુકસાનીની આફત જાણે આફતોનું લશ્કર લઈને આવેલ હોય તેમ બન્યું હતું

૧૯) ગાડાવાળો ગાડા પર લાદેલા વાંસ પર શા માટે સૂઈ ગયો?
જ: જંગલમાં આખો દિવસ વાંસ કાપી કાપીને થાકી ગયો હતો. ગાડું હંકતા-હંકતા ગાડાવાળાને ઊંઘ આવવા માંડી, એટલે તે ગાડામાં લાદેલા વાંસ પર જ સૂઈ ગયો.

૨૦) ઇસ્હાકકાકાની ટુકડી બેસાડવા કાંતણિયાઓએ શું કર્યું?
જ: ઇસ્હાકકાકાની ટુકડી બેસાડવા માટે કાંતણિયાઓએ પોતે કાંતેલા ગોદડા અને એ સિવાય આશ્રમના ખૂણે ખાંગરે મૂકેલા બધા ગોદડાં વીણી વીણીને ઇસ્હાકકાકાને ઓઢાડી દીધા.

૨૧) ગાંધીજીને મળવા આવેલા અતિથિનું વર્ણન કરો.
જ: ગાંધીજીને મળવા અતિથિ આવે છે ત્યારે ગાંધીજી મધ સાથે ગરમ પાણી પી રહ્યા હતા. અને પોતાના ઓરડામાં ગાદલા પર બેઠા હતા. ઓરડામાં અતિથિઓ માટે ખુરશીની વ્યવસ્થા હતી. પણ ગાંધીજી નીચે બેસવાનો જ આગ્રહ રાખતા.

પ્ર-૩ (ક) સવિસ્તાર લખો.

૧) બેસતા વર્ષે લેખક કયા-કયા સંકલ્પ કરે છે?
જ: બેસતા વર્ષે લેખક આ મુજબ સંકલ્પો કરે છે ૧) આખું વર્ષ વહેલા ઊઠવું ૨) નિયમિત નોંધપોથી રાખવી ૩) ઊઠ્યા પછી કસરત ન કરી હોય તો દિવસે જમવું નહીં ૪) કદી ચા ન પીવી ૫) હંમેશાં એક કલાક કાંતવું ૬) ત્રણ કલાક વાંચવું, વાંચવું ને વાંચવું જ ૭) પાઈ-પાઈનો વ્યવસ્થિત રોજ મેળનો કુલ-એક ચોક્કસ હિસાબ રાખવો.

૨) આત્મસુધારણનું મોજું કેવું છે? તે ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.
જ: આત્મસુધારણાનું મોજું પરોઢના ઝાકળની જેવું છે કે જે પણ સંતોષ આપી ઊડી જાય છે. આ વાત માટે લેખકે ત્રણ ઉદાહરણ આપ્યાં છે. ૧) વૈશાખના વંટોળિયાની જેમ લાગણીઓને ચાહ્યા ... જંગલમાં કોઈ ઉમંગથી સૂઈ જાય છે ૨) શિયાળાની સવારે ...

प्र-६) बे-त्रण वाक्योमां सवाल-जवाब लखो

1) नवा वर्षना संकल्पोनी लेखके कोनी साथे सरखामणी करी छे?
જ. नवा वर्षना संकल्पोनी सरखामणी लेखके वहेली परोढना झाकळ, वैशाखी बपोरे फूंकाता वंटोळिया, शियाळानी बपोरे आवतां शारदीनां मोजां जेवां कोई उत्साहना संजोगना जलसामां अकळामण आवी जता ऊंघना झोंका साथे करी छे

2) नवा वर्षना संकल्पोमां लेखके मानवीना मननी कई नबळाईने केन्द्रमां राखीने हास्यलेख लख्यो छे?
જ. नवा वर्षे उत्साहमां आवी जईने माणस संकल्प तो करी ले छे परंतु ए संकल्पोने पाळी शकतो नथी. ज्यारे त्यारे ते एनकेन प्रकारे बहानाओ बनावी अन्यने तथा पोताना मनने समजावटो करे छे परंतु पोते संकल्प पाळी नथी शकता ए वातनो सीधो स्वीकार नथी करी शकता. मानवमननी आ नबळाईने केन्द्रमां राखीने लेखके आ हास्यलेख लख्यो छे

3) निखिलराय कडकाईथी स्वजनोने शुं छूटकी आपे छे?
જ. निखिलराय कडकाईथी स्वजनोने छूटकी आपता कहे छे के "तारे तोफान करवुं होय तो तारे मोसाळ जावुं शास्त्री भा. अहीं तो भणवानुं, लखवानुं ने भणवानुं. मस्ती करी तो मार्या वगर नहीं मूकुं, आजथी बधुं बंध छे

4) महादेवभाई देसाईए सरदार माटे शुं लख्युं छे?
જ. महादेवभाई देसाईए सरदार माटे लख्युं छे के- "ए खेडूतोनी भाषामां बोलता सरदारनी आंखोमां अंगारा जेवी चमक देखाती अने विरोधीओनो विनाश करी नाखे तेवी क्रांतिनुं सर्जन तेमनी वाणीमां थतुं."

5) वल्लभभाई पटेलने नानपणमां काखबलाई थई हती ते केवी रीते दूर थई?

૨૪) સોનલને મોટી બહેને શો પ્રશ્ન કર્યો?
જ- સોનલને મોટી બહેને પ્રશ્ન કર્યો કે "ત સૂર્ય ઊગે કે નહીં તો શું થાય?"

૨૫) તારમાસ્તરે મુંબઈના રેલવે અમલદારોને કરેલા તારમાં શું લખ્યું હતું?
જ- તારમાસ્તરે મુંબઈના રેલવે અમલદારોને કરેલા તારમાં અંગ્રેજીમાં લખ્યું હતું કે- "ONE HUSBAND OF BUFFALO DIED UNDERENGINE"

૨૬) ગોવિંદ છત્રી ભૂલી ગયો છે એવો ખ્યાલ તેને ક્યારે આવ્યો?
જ- જ્યારે વરસાદ બંધ પડી ગયો અને તેનો બંધ કરવા ગોવિંદ હાથ લાંબો કર્યો ત્યારે તેને ખ્યાલ આવ્યો કે પોતે છત્રી ભૂલી ગયો છે.

૨૭) અંગ્રેજે વાની દુકાનવાળા પહાડી પાસે શું માગ્યું હતું? પહાડી દુકાનદાર શા માટે ગુસ્સે થયો?
જ- અંગ્રેજે વાની દુકાનવાળા પહાડી પાસે 'ટુ કપટી' માગી પહાડી દુકાનદાર સમજ્યો કે અંગ્રેજે તુ કપટી કહી તેને ગાળ આપી દગાબાજ કહ્યો આથી તે અંગ્રેજ પર ગુસ્સે થાય છે

૨૮) યુવાનોએ કોના પર રીગડી કરવાનું વિચાર્યું હતું?
જ- યુવાનોએ ઈશાકાકા પર રીગડી કરવાનું વિચાર્યું હતું

૨૯) કૃષ્ણકુમારસિંહજીનો સ્વભાવ કેવો હતો?
જ- કૃષ્ણકુમારસિંહજીનો સ્વભાવ નિષ્કપટ, નિર્લેપ હતો. તેઓ પ્રજાવત્સલ અને ત્યાગભાવના ધરાવતા રાજવી હતા.

... પડતા ખેડતો

... આવી છે?
... અંદરથી કોમળ
... આવી છે

... છે?
... હતો. આ
... કાટથી આપણા-

... નિરીક્ષણ

... ઊંચાઈનો હિસાબ
... મહત્ત્વ અને
... વી છે

... બંગાળ
... નવી- આવું
... ડી શાંતિથી

... ની હિંકરી

... ઘર-બિસાડીનો

---

16) સાંઠ વૃંદાને કઈ રીતે તાજી રહે છે?
જ. વૃંદાની પુરુષોને આજતી આંગળીઓ આંખે આંસુ હોય તેમ સાંઠ પડ્યાં પડ્યાં વૃંદાને તાજી રહે છે.

17) "સાંઠ નાખ્યાં" પાઠમાં કોનો મહિમા ગવાયો છે?
જ. સાંઠ નાખ્યાં પાઠમાં આહા નામની યુવતીની વીરતાની વાત છે એ દ્વારા સ્ત્રીશક્તિનો મહિમા ગાવામાં આવ્યો છે.

18) અનન્યાને કોયલ શા માટે ગમે છે?
જ. વસંતઋતુ આવતાં કોયલ બોલે છે, આંબે આંબે કેરીઓ ઝૂલે છે એટલે કે નહીં કોયલ આવતાં ઉનાળો બોલીબોલીને લોકોનું ધ્યાન ખેંચે અને વાતાવરણ તરફ ખેંચે છે એટલે અનન્યાને કોયલ ગમે છે.

19) ગુજરાતીભાષામાં શિક્ષણ મેળવવાથી શો ફાયદો થાય છે?
જ. શિક્ષણ માતૃભાષામાં મેળવવાથી આપણી કલ્પનાશક્તિ અને તર્કશક્તિ વધુ ખીલી ઊઠે છે.

20) વસંતઋતુમાં ક્યાં ક્યાં પક્ષીઓ બોલ્યા કરે છે?
જ. વસંતઋતુમાં કોયલ, કંસારો, કલકલિયો, ચાસ, શોબીગી વગેરે પક્ષીઓ બોલ્યા કરે છે.

21) અનન્યાને ફોન અને ચૅસ ચૅસ કરતાં વધુ શું ગમે છે?
જ. અનન્યાને ફોન અને SMS કરતા કાગળો લખવાનું તેને વારંવાર વાંચવાનું અને સાચવી રાખવાનું ખૂબ ગમે છે.

22) ગાડાવાળો ઘાસ કાપીને ક્યારે ઘર તરફ વળ્યો?
જ. આખો દિવસ ઘાસ કાપીને ગાડામાં ભરી સૂરજ આથમીને અંધારું થયું ત્યારે ગાડાવાળો ઘર તરફ વળ્યો.

9) ગાંધીજીની દૃષ્ટિએ સાચું સુખ કયું છે?
જ: ગાંધીજીની દૃષ્ટિએ પોતાના મહેનત કરી પરસેવો પાડીને મેળવેલું એ સુખ જ સાચું સુખ છે

10) વલ્લભભાઈના સ્વભાવને શાની ઉપમા આપવામાં આવી છે?
જ: વલ્લભભાઈના સ્વભાવને બહારથી કઠોર પણ અંદરથી કોમળ અને મધુર એવા નાળિયેરની ઉપમા આપવામાં આવી છે

11) આગાખાનમહેલનો બંગલો ક્યાં હતો અને કેવો હતો?
જ: આગાખાનમહેલનો બંગલો હરિયાળીમાં બંધાયેલો હતો. આ [illegible] આસમાની "આગાખાનમહેલ" [illegible] પરોણા ઠાઠ આપવા તેવો હતો

12) માણસ પર આફત આવી પડે ત્યારે કઈ બાબત નિરીક્ષણ કરવા જેવી છે?
જ: માણસ પર આફત આવી પડે ત્યારે લોકો પાઈ-પાઈનો હિસાબ આપવો પડે છે એ સમયે તેના સ્વભાવમાં આત્મીયતા અને આહાર્ય કેટલા રહે છે તે બાબત નિરીક્ષણ કરવા જેવી છે

13) ઉત્પલાલાલની સુખની શી વ્યાખ્યા આપી છે?
જ: ઉત્પલાલાલની સુખની વ્યાખ્યા આપતા કહે છે કે: બંગલો અને મોટરગાડી જ માણસને સુખ આપે એવું નથી. ખરું સુખ તો પતિ-પત્ની ખાટલા પાસે ખાટલા ઢાળીને બે ઘડી શાંતિથી વાતો કરી શકે તેમાં છે

14) અજગરને પકડવાનું બીડું કોણે ઝડપ્યું?
જ: અજગરને પકડવાનું બીડું રતનની સાથી નાથી દિકરી વાઘરણે ઝડપ્યું

15) ગામલોકોને વાઘરણે કઈ વાર્તા કહી?
જ: ગામલોકોને વાઘરણે શાળામાં માસ્તરે કહેલી ઉંદર-બિલાડીની વાર્તા કહી

વિભાગ - B

પ્ર-૩ ની એક-એક વાક્યમાં સવાલ-જવાબ લખો

1) માંહગીનો જહાજમાં ચા શરૂ કરનારનો સંકલ્પ શું હતું?
Ans માંહગીના જહાજમાં ચા શરૂ કરનારનો ચા ન પીવાનો સંકલ્પ સ્વર્ગે સિધાવ્યા અને તેનો ફરી ચુકણગા થયો જ નહીં

2) એલાર્મ ઘડિયાળનું સમારકામ ક્યાં સુધી ચાલ્યું?
Ans એલાર્મ ઘડિયાળનું સમારકામ કોનકી મોડીમાં સુધી ચાલ્યું

3) રંગના ડાઘા સાફ કરવા અંકલ શેનો ઉપયોગ કરે છે?
Ans રંગના ડાઘા સાફ કરવા અંકલ બ્લોટિંગનો ઉપયોગ કરે છે

4) અંકલના હાથ અને કપડા શાનાથી ગંદા થયા હતા?
Ans વાદળી શાહીનો ખડિયો બ્લોટિંગ પેપર ઉપર ઊંધો વાળવા જતા અંકલના હાથ અને કપડા તેનાથી ગંદા થઈ જાય છે

5) અંકલ ટેબલના ખાનામાંથી નવા પિતાને કઈ કઈ વસ્તુઓ સોંપે છે?
Ans અંકલ ટેબલના ખાનામાંથી પેંડુ, રસિયા, ભમરડો અને બાળ કાઠોને પિતાને સોંપે છે

6) અંકલ માંહગી માટે કોને દોષિત ગણે છે?
Ans અંકલ માંહગી માટે પોતાના નસીબને દોષિત ગણે છે

7) વલ્લભભાઈએ ઉચ્ચશિક્ષણ ક્યાં મેળવ્યું હતું?
Ans વલ્લભભાઈએ ઉચ્ચશિક્ષણ નડિયાદ અને વડોદરામાં મેળવ્યું હતું.

8) કોની વાણીમાં જુસ્સો અને સચ્ચાઈનો રણકો હતો?
Ans સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલની વાણીમાં જુસ્સો અને સચ્ચાઈનો રણકો હતો.

પાંખાળો છે છતાં આપણી નિરાંતે બેસી રહે છે તેથી ચકલાની ચાંડિયાણી ભય પણ દૂર થઈ ગયો. એટલે ચકલીએ તેના માથે-પગે હાથ ફેરવતા ફેરવતા ચારેય પગ ઊંચા કરી વારાફરતી ટહુકાઓ નાખી દીધા.

૧૧. 'બહેનનો પત્ર' પાઠમાં લેખકે કઈ ત્રણ વસ્તુને અજોડ કહી છે? શા માટે?

જ 'બહેનનો પત્ર' પાઠમાં લેખકે 'મા', 'માતૃભાષા', અને 'ધરતીમાતા' ને અજોડ કહ્યાં છે. તેમનું સ્થાન આ વિશ્વમાં કોઈપણ લઈ ન શકે. મા જન્મ આપે છે. પાળીપોષીને મોટા કરે છે. માતૃભાષા જન્મતાં જ મળે છે અને આપણા લોહીના લયમાં પ્રગટે છે આપણને આગળ લઈ જાય છે. ધરતીમાતા અનાજ પાણી, વૃક્ષો વનરાજી વડે આપણું જીવન પોષે છે અને પ્રફુલ્લિત બનાવે છે. માટે લેખકે આ ત્રણેયને અજોડ કહ્યા છે

૧૨. જયદેવકાકાએ અનન્યાને માતૃભાષા વિશે શું કહ્યું?

જ જયદેવકાકાએ અનન્યાને માતૃભાષા વિશે કહ્યું કે- ૧. આપણને વિચારો માતૃભાષામાં જ આવે છે. 2. આપણને શમણું પણ માતૃભાષામાં જ આવે છે. 3. માતૃભાષા હૈયે છે ને તરત હોઠે આવે છે. ૪. આપણે કોઈપણ ભાષામાં વાંચીએ કે સાંભળીએ કે સમજીએ પણ યાદ તો માતૃભાષામાં જ ~~સમજાય~~ રાખીએ છીએ. 5. દૂધ કરતાં પણ વધુ હાથવગી માતૃભાષા છે.

૧૩. ચાની દુકાનવાળા પહાડીએ ગુસ્સે થઈને અંગ્રેજને શું કહ્યું?

જ અંગ્રેજ ચાની દુકાનવાળા પહાડી પાસે 'દુ કપટી' માગે ત્યારે પહાડી એમ સમજે છે કે અંગ્રેજ તેને તું કપટી

5. વલ્લભભાઈએ લીધેલી જેલયાત્રાની વિગત જણાવો.

જ. દાંડીયાત્રાના પાંચ દિવસ પહેલાં અંગ્રેજ સરકારે વલ્લભભાઈની રાસ ગામમાંથી ધરપકડ કરી હતી. તેમને અમદાવાદની સાબરમતી સેન્ટ્રલ જેલમાં રાખવામાં આવેલ. તેમનો આ પ્રથમ જેલવાસ કઠિન રહ્યો હતો. તેનું વર્ણન મહાદેવની ડાયરીમાં જોવા મળે છે. વલ્લભભાઈને જેલમાં ચોર-લૂંટારાની જેમ રાખવામાં આવ્યા હતા. તેમને સૂવા માટે એક કાળો કામળો આપ્યો હતો. જમવા માટે બપોરે જાડા રોટલા ને દાળ, સાંજે રોટલા ને શાક આપવામાં આવતાં. આ ખોરાક દાંડા ખાઈ લેતા હતા.

6. સટ્ટાના વેપારમાં નુકસાનીનું શું પરિણામ આવ્યું?

જ. જગમોહનદાસને સટ્ટાના વેપારમાં મોટું નુકસાન થયું હતું. તેના પરિણામે તેમની બધી સંપત્તિ, વૈભવ, માન, સ્વમાન બધું જ પાણીના રેલાની માફક ક્યાંય ઉઘાડતાં ન ઉઘાડતાં વહી ગયું. નુકસાન એટલું મોટું હતું કે જગમોહનદાસને પોતાનો બંગલો પણ વેચી દેવો પડ્યો. છ મોટરગાડી અને ઘરની બીજી કીમતી વસ્તુઓ તો તેમણે પહેલાં જ વેચી નાખેલી.

7. જગમોહનદાસ રાયમાંથી રંક બન્યા પછી તેમના ઘરની સ્થિતિ કેવી હતી?

જ. એક સમયે જગમોહનદાસ મિત્રકુંજમાં રાજ નામથી ઓળખાતા એટલા બધા વૈભવના માલિક હતા પણ અચાનક સંપત્તિ જતી રહેતા તેમને પરિવાર સાથે ભાડાના નાનકડા મકાનમાં રહેવાનો સમય આવે છે. જ્યાં અનેક નોકરચાકર હતા, ત્યાં હવે ઘરકામ માટે એક ઘાટી જ રાખેલો. અને રસોઈનું કાર્ય ઘરની સ્ત્રીઓએ ઉપાડી લીધું હતું. જ્યાં એક સમયે મોટા શેઠ અને ધનિકોની આવનજાવન રહેતી ત્યાં હવે સામાન્ય

એમ કહી ઠગ, દગાબાજ કહ્યો. આથી પછી ગુસ્સે થઈને અંગ્રેજને કહે છે "હું કપટી નથી. તું કપટી, તારો બાપ કપટી, તારી બાઈ કપટી, તારા દાદા (કાકા) કપટી, તારી બેટી કપટી છે. હું કપટી નથી. હવે તો ભારત દેશ આઝાદ થઈ ગયો છે. હવે તારા જેવા કપટી અંગ્રેજનું કાંઈ ચાલવાનું નથી.

૫૫. 'ભસતા કૂતરાં કરડે નહીં' આ કહેવત દ્વારા લેખકે કઈ રમૂજ ઉત્પન્ન કરી છે?

જ બે દોસ્ત રસ્તા પરથી પસાર થતા હતા. ત્યારે એક દોસ્તની પાછળ કૂતરો ભસતો-ભસતો દોડ્યો. આ જોઈ તેનો મિત્ર કહે છે 'ભસતા કૂતરા કરડે નહીં' ત્યારે પેલો ગભરાયેલો મિત્ર કહે છે કે 'આ કહેવતની મને તો ખબર છે પણ આ કૂતરાને ખબર ન હોય ને!'

પ્રશ્ન-2 (બ) પ્રશ્નોના સવિસ્તાર લખો:-

૧. બેસતાવર્ષે લેખક ક્યા ક્યા સંકલ્પ કરે છે?

જ બેસતા વર્ષે લેખક આ મુજબ સંકલ્પો કરે છે. ૧. આખું વર્ષ વહેલા ઊઠવું. ૨. નિયમિત નોંધપોથી રાખવી. ૩. આજ પછી કસરત ન કરી હોય તે દિવસે જમવું નહીં. ૪. કદી ચા ન પીવી. 5. હંમેશા દોઢ કલાક કાંતવું. 6. ત્રણ કલાક વાંચવું, વાંચવું ને વાંચવું જ. 7. રોજ ગીતાનો એક-એક શ્લોક વાંચવો. ૮. પાઈ-પાઈનો વ્યવસ્થિત હિસાબ રાખવો.

૨. આત્માસુધારણાનું મોજું કેવું છે? તે ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.

જ આત્માસુધારણાનું મોજું પરોઢના ઝાકળની જેવું છે. જે બે પળ સંતોષ આપી ઊડી જાય છે. આ વાત મારે

માણસોની અવરજવર વધતી ગઈ હતી.

૮. સુમાઈબહેનનો અવાજ શા માટે ધીમો પડી ગયો ?

જ. હરિભાવન સુમાઈબહેનને મળે છે ત્યારે તેમની સાથે વાતો કરતા સુમાઈબહેન કહે છે કે – 'નાની બહેન પ્રીતિને અમેરિકા મોકલી ઉચ્ચતમ શિક્ષણ અપાવી ડૉક્ટર બનાવવાની મારી ઇચ્છા હતી. પણ હવે એ સ્થિતિ નથી રહી. મને થાય છે કે હું મોટી છું એટલે મને એ સગવડ મળી ગઈ, હવે આ બદલાયેલી સ્થિતિમાં સહન તો નાની બહેન પ્રીતિને કરવું પડ્યું ને ! સામાન્ય રીતે સહન તો મોટાએ કરવાનું હોય. એ મારાથી નાની પણ......' આટલું બોલતા સુમાઈબહેનનો અવાજ ધીમો પડી જાય છે.

૯. ચચુની ભૂખ શા માટે પડીકે બંધાણી હતી ?

જ. આંઠને નાચવા ભેરવે ત્રાંસિલ પગલાં ઉપાડતી ચંદાના પગ એકદમ થંભી જતા ત્યાં ઊભેલા લોકોના ટોળામાં ગણગણાટ થવા માંડે છે. કોઈ કહે છે કે – "આખરે બી ગઈ !" ભીમએ કહ્યું કે "એ તો મોંએ બોલી એટલું જ. બધા હતા એટલે ગુમાનમાં ને ગુમાનમાં ત્યાં સુધી ગઈ !" હીમજીએ કહ્યું – "આખલાની વિકરાળ આંખો જોઈ ભલભલાના હોશ ઊડી જાય તો આનું શું ગજું ?" આ ગણગણાટ સાંભળીને ચચુને પૂરી ચંદાની ચિંતા થાય છે અને તેની ભૂખ પડીકે બંધાય છે.

૧૦. આખલાના પગે ચંદાએ કઈ રીતે ડફણી ભેરવી દીધી ?

જ. ચંદા આખલાની એકદમ નજીક જાય છે તે એમ જ નિરાંતે બેસી રહે છે. ત્યારે પ્રાટક રચી ચંદા તેને વશ કરી તેની પાસે માલિકની જેમ બેસે છે અને તેને

19. માતૃભાષામાં શિક્ષણ મેળવવાથી શો ફાયદો થાય છે?
જ. માતૃભાષામાં શિક્ષણ મેળવવાથી આપણી કલ્પનાશક્તિ અને તર્કશક્તિ વધુ ખીલી ઊઠે છે

20. ઈચ્છાકાકાની ઈડકી બેસાડવા ભત્રીજાઓએ શું કર્યું?
જ. ઈચ્છાકાકાની ઈડકી બેસાડવા માટે ભત્રીજાઓએ પોતે ઓઢેલા ગોદડાં અને એ સિવાય અગાશીએ અને પાંગતે મૂકેલા બધાં ગોદડાં વીણીચૂંટીને ઈચ્છાકાકાને ઓઢાડી દીધા.

21. ગાંધીજીને મળવા આવેલા અતિથિનું વર્ણન કરો.
જ. ગાંધીજીને મળવા આવેલા અતિથિ ભાવનગરના રાજા કૃષ્ણકુમારસિંહજી હતા. તેમણે બંધ ગળાનો લાંબો કોટ, સુરવાળ અને ફરની કાળી ટોપી પહેરી હતી.

પ્રશ્ન-2 (F) ત્રણ-ચાર વાક્યમાં જવાબ લખો.

1. અંજનનો અભ્યાસખંડ કેવો છે?
જ. અંજનનો અભ્યાસખંડ મેળા જેવો છે. ખુરશીમાં, મેજ ઉપર મેડી આખે જ્યાં-ત્યાં ચોપડીઓ અને નોટબુકો વેરવિખેર પડ્યાં છે. ટેબલ ઉપર મોજાં છે. મેલાં અને ધોયેલા કપડાં પણ એક જ ઢગલામાં દેખાય છે. એક-બે ફિતા, બે-ત્રણ પેન્સિલ, રબર વગેરે છૂટાછવાયા રખડે છે. આમ અંજનના અભ્યાસખંડમાં બધું જ અસ્તવ્યસ્ત પડ્યું છે.

2. અંજન કઈ વાતથી હેરાન થઈ ગયો છે?
જ. અંજન રંગોના મિશ્રણની પ્રક્રિયા યાદ રાખવા પ્રયાસ કરે છે. પણ તેને યાદ નથી રહેતું. એક વસ્તુ યાદ રાખે ત્યાં

(16) સામા માણસનું મોં દેખી શકાય એવો સવારનો સમય - મોંસૂઝણું

- પાણિગ્રહણ

(17) વરકન્યાના હસ્તમેળાપની વિધિ

હથીવાળો

- વરઘોડો

(18) પરણવા જતા વરની સવારી

પ્રશ્ન-3 (H) રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ આપી વાક્યપ્રયોગ કરો :

(1) આંખમાં ચમક આવવી: નવીન ઉત્સાહ

(2) ધૂન વળગવી: મનમાં તરંગ ઊઠવો, લગની લાગવી

(3) મિજાજ છટકવો- ગુસ્સા પર નિયંત્રણ ન રહેવું

(4) મા'ત કરવું- હરાવવું, પરાજિત કરવું.

(5) મોંમાં મગ ભરવા- મૌન રહેવું, ચૂપ રહેવું

(6) ચહેરો ઉતરી જવો- ચહેરો ફિક્કો થઈ જવો

(7) આનંદ મરી જવો- પક્ષ લેવો, તરફદારી કરવી

(8) આત્મસાત્ થઈ જવું- એકરૂપ થઈ જવું

(9) તાજ મૂકાવવા- સત્તા છોડાવવી

(10) ફટકો પડવો- ભારે નુકસાન થવું.

(11) સોનાનાં પારણામાં ઝૂલવું- વૈભવ કે શ્રીમંતાઈમાં જ રહેવું

(12) અવાજ ભીનો થઈ જવો- ગળગળા થઈ જવું.

(13) બેય હાથે આરતી ઉતારવી- મહેરબાન કરવી.

(14) જીવ પડીકે બંધાવો- ખુબ જ ચિંતા થવી, ચિંતાથી વ્યાકુળ થવું.

(15) ટેકો આપવો- સમર્થન કરવું, સાથ આપવો.

(16) એકના બે ન થવું- પોતાની વાતમાં મક્કમ રહેવું.

(17) હૈયે તેવું હોઠે.- સાફ મનમાં હોવું.

(18) ગળથૂથીમાં મળવું - જન્મતાં ની સાથે મળવું

(19) પેટનું પાણી ન હલવું- કોઈપણ પ્રકારની અસર ન થવી

(20) પેટમાં પેસી નીકળવું- અન્યથી છૂપી કે ગુપ્ત વાત મેળવી લેવી.

મા તે મા બીજા ...
ભસતાં કૂતરાં કરડે નહીં
વિપતિ જ્યારે આવે છે ત્ય...
છે.
તરસ લાગે ત્યારે કૂવો ખો...
અમદાવાદી તો કોઈને મા...

પ્રશ્ન-4 (A) નીચે આપેલી ...
દુઃખીના દુઃખની વાતો ...
સુખી જો સમજી શકે ત...
ઊગે કમળ પંકમાં તદ...
નહીં કુળથી કિંતુ મૂલ્ય...
ઈશ્વર અલ્લાહ ચાહે ગુ...
માલિક સબકા એક હૈ

પ્રશ્ન-4 (B) નીચેના વિ...
(1) મારા પ્રિય ...
(2) મા તે મા
(3) શિયાળાની ...
(4) ઋતુરાજ વ...
(5) એક સૈનિક...

પ્રશ્ન-4 (C) નીચે અ...
'સંપ ત્યાં જંપ' ...

પ્રયોગો :
ર્ચે - પૈસે લેવું, છૂટકારાનો દમ ખેંચવો - રાહતનો શ્વાસ લેવો,
ળ વધારવી, ખાત થવું- પરાસ્ત થવું, હારી જવું, ખસિયાણાં પડી

કહેવતો : ...માવે કંજૂસ હોય છે. પોતાનો લાભ ન હોય તેવું એકપણ
...ત્રણ-ચાર વાક્યોમાં
...જવામાં કેમ

પ્રશ્ન-3 (H) નીચે આપેલી કહેવતનો અર્થ લખો : (2)

(1) મા તે મા બીજા વગડાના વા- આ જગતમાં માની બરાબરી અન્ય કોઈની આવી ન થઈ શકે. (20/80)

(2) ભસતાં કૂતરાં કરડે નહીં - અર્થાત્ જે લોકો ખાલી ડરાવવા ધમકાવવા માટે જ બરાડા કે મોટી ફાંકા મારે તે ક્યારેય હુમલો ન કરે. (22/82)

(3) વિપત્તિ જ્યારે આવે છે ત્યારે એકલી નથી આવતી સાથે લાવલશ્કર પણ લાવે છે.- મનુષ્યના જીવનમાં વિપત્તિ આવે છે ત્યારે તે એકલી નથી આવતી અનેક મુશ્કેલીઓને સાથે લઈને આવે છે. (17/52)

(4) તરસ લાગે ત્યારે કૂવો ખોદવો - જ્યારે સંકટ આવી પડે તે પછી ઉપાય કરવા. (આ ઉપાય નિરર્થક છે.) (પૃ.-1/97)

(5) અમદાવાદી તો કોઈને માગી તાળી પણ ન આપે (પૃ.-5/109)
→ અમદાવાદી સ્વભાવે કંજૂસ હોય છે પોતાનો લાભ ન હોય તેવું એકપણ કામ ન કરે,

(લેખન) વિભાગ-D

પ્રશ્ન-4 (A) નીચે આપેલી પંક્તિઓનો વિચારવિસ્તાર કરો : (4)

(1) દુઃખીના દુઃખની વાતો સુખી ના સમજી શકે, (Page No. 113 થી..)
સુખી જો સમજી શકે તો દુઃખ વિશ્વમાં ન ટકે.

(2) ઊગે કમળ પંકમાં તદપિ દેવ શિરે ચડે, (Page No.
નહીં કુળથી કિંતુ મૂલ્ય મૂલવાય ગુણોથી

(3) ઈશ્વર અલ્લાહ ચાહે ગુરુ ચાહે કહો શ્રીરામ, (Pag
...એક હૈ, અલગ-અલગ હૈ નામ